

חיבטים לשוניים בפרשת פקודי עד

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת פקודי ובהפטרות ובראשון של ויקרא

לח כא אֵלֶּה פְּקוּדֵי: אף על פי ששם הפרשה: פקודי, יש לזכור שכאן הפ"א רפויה. עֲבַדְתָּ הָאֱלֹהִים: אין געיא בה"א, גם אם בחלק מהחומשים מוסיפים געיא, השוא בלמ"ד נח לח לא יתְּדַת ... יתְּדַת: הת"ו בשוא נח
לט ד עָשׂוּ-לֹ: העמדה קלה בעי"ן מפני הגעיה שם
לט י וַיִּמְלְאוּ-בֹ: הלמ"ד ללא דגש בשווא נח¹ ואין להבליעה, לא: וַיִּמְלֹ טוֹרֵי אֲבָן: טעם נסוג
אחור לט"ת. פְּטָדָה: הט"ת בשווא נח והדל"ת רפויה²
לט יא וַיִּהְיֶה לָם: היר"ד בקמץ³
לט יג וַיִּשְׁפֹּה: היר"ד בקמץ רחב הפ"א בצירי לא בסגול
ככלל, יש להיזהר בכל אותם מקומות בהם המקראות דומים זה לזה בין תרומה-תצווה לבין ויקהל-פקודי. אחד מהם הוא:
לט טו שְׂרִשְׁתָּ: שְׂרִשְׁתָּ גְבֻלָּת אצלנו, לעומת שְׂרִשְׁתָּ גְבֻלָּת שבפרשת תצווה
לט ל אֶת-צֵיץ גִּזְר־הַקֹּדֶשׁ: הנר"ן בצירי ולא בסגול
לט לד הַמֵּאֲדָמִים: אין געיא בה"א, ואין ספק שהמ"ם בשווא נח
לט מג וַיִּבְרָךְ: במלעיל, אין כאן נסוג אחור, אלא כל 'ויברך' שבמקרא במלעיל⁴
מ ד וַהֲעֵלִיתָ: העמדה קלה בה"א מפני הגעיא ובמלרע, הלמ"ד בצירי⁵
מ ט וַהֲיָה קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה
מ טו מִשְׁחָתָם: המ"ם בקמץ קטן
מ כט פֶּתַח מִשְׁכַּן אֶהְיֶה-מוֹעֵד: טעם טפחא בתיבת פֶּתַח
מ ל לְרַחֲצָה: הר"ש בקמץ קטן והח"ת כמובן בשוא נח
מ לב וּבִקְרִבְתָּם: בל"ת ראשונה בשווא נח והקו"ף בקמץ קטן. יִרְחָצוּ: הטעם בחי"ת ומנוקד קמץ
מ לו וּבִהֲעֵלֹת: הבי"ת בשווא נח ויש להעמיד קלות את קריאת הה"א, יש לקרא: וּבִהֲעֵלֹת
הפטרות שקלים מלכים ב יב:
ב צִבְיָה: הבי"ת בשווא נח והיר"ד בקמץ⁶

¹ אין בכוח המתיגה (מקל, דרבן) לעשות את השווא נע.

² אין להניע את השווא על מנת להקל על ההגייה.

³ ברוב הספרים הה"א בחטף פתח, בתורה קדומה, על פי כן התיגאן, בחטף קמץ. אבל נוסחאותינו המסתמכות על כתר ארם צובא – עיקר: וַיִּהְיֶה לָם:

⁴ גם בצורת הפסק מוחלטת בזקף גדול הוא מלעיל והר"ש בסגול: וַיִּבְרָךְ כן הוא בחנוכת הבית ע"י שלמה מלכים א ח יד/נה

⁵ במקומות אחרים במקרא הלמ"ד בחירק

ה אֲשֶׁר-יֹבֵא: במקף ולא בקדמא; בְּסָף נִפְשׁוֹת: מרכא טיפחא.

י אֲרֹן אֶחָד: האל"ף בחטף פתח⁷. וְנָתַנוּ-שְׁמָה: געיה בנר"ן הראשונה

יב הַמֶּתֶן: המ"ם בשווא נע ולא בחטף⁸

יג לְחֹזֶק אֶת-בֵּדֶק בֵּית-ה'': טפחא בתיבה לְחֹזֶק. לְחֹזְקָה: החי"ת בקמץ קטן ואין מפיק בה"א

יד יַעֲשֶׂה: העמדה קלה ביר"ד מפני הגעיה שם

ראשון של ויקרא:

י וְאִם-מֶן-הַצֹּאן: יש להקפיד על הפרדת התיבות

לט כד נִיעַשׁוּ עַל-שׁוּלֵי הַמַּעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאֲרָנִים וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁר:

פרשה וטבעה ד"ר משה רענן מגליון שבת בשבתו פקודי עד

ימלאין מצוות כרימון

המבנה החיצוני והפנימי של פרי הרימון הפכו אותו לסמל בתחומים שונים. למשל, הרימון מסמל ברכה בגלל מספר הגרגירים הגדול שבו ולכן הוא עולה על שולחננו בראש השנה כאחד מה"סימנים", עליו אנו אומרים "ירבו זכויותינו כרימון". מפורסמת היא המסורת הטוענת שמספר הגרגירים ברימון היא כמנין תרי"ג. כותב המלבי"ם (שמות, רמזי בגדי הקדש): "... ועל כן באו הפעמונים בתוך הרמונים, שהרמון יש לו תרי"ג גרעינים, ומצייר התרי"ג מצוות כמו שכתבתי בספר שירי הנפש שכל מקום שבא שם רמונים בשיר המקודש מורה על התרי"ג וכו' ". כנראה שמסורת זו איננה קדומה כפי שנכתב בשו"ת "יד חנוך" (כב,ד): "ומה שאומרים שרמון יש לו תרי"ג גרעינים, לא מצאתיו בדברי חז"ל, ואין להאריך". ייתכן ומקור מסורת זו הוא המדרש: "... פושעי ישראל שמלאין מצוות כרמון שנאמר יכפלו חרמון רקתך". ואמר רבי שמעון בן לקיש: אל תיקרי 'רקתך' אלא 'ריקתך', שאפילו ריקנין שבך מלאין מצוות כרימון – על אחת כמה וכמה" (עירובין, יט,א).

יפריו הדר ואין עצו הדר

בפרשתנו קראנו שעל שולי המעיל של הכהן הגדול היו רימונים שנשזרו מתכלת, ארגמן ושני ובהפטרה נאמר שרימונים קישטו את מקדש שלמה: "ואת הרמונים ארבע מאות לשתי השבכות שני טורים רמונים לשבכה האחת לכסות את שתי גלת הכתרת אשר על פני העמודים" (מל"א, ז, מב). הרימון מסמל את הרעיה: "כפלו חרמון רקתך" (שיר השירים, ד, ג), "שלחך פרדס רמונים" (שיר השירים, ד, יג). יופיו של הרימון בא לידי ביטוי בדברי הירושלמי (סוכה, יד, ב) העוסקים בזהותו של "פרי עץ הדר": "רימונא פריו הדר ואין עצו הדר". בגלל יופיו וערכו הסמלי הרימון שימש לקישוט בתחומים שונים. השתמשו ברימון לקישוט סוכות כפי שנאמר בתוספתא (סוכה, א, ז): "תולה בה אגוזין ורימונין וגלוסקאות ואשכולות של ענבים ועטרות של שובליון". אנו מוצאים רימונים כעיסורים למטבעות, ציורי קיר, פסיפסים, נרות חרס ועוד. גם אנחנו משתמשים ברימוני כסף או נחושת כקישוט לספרי התורה.

יכמין רימונים שלא פיתחו פיהן

⁶ יש משתבשים בשם זה לקרוא צְבִיָּה.

⁷ וכן בפסוק המקביל בדברי הימים ב כד ח

⁸ החטף במ"ם בכתר ארם צובא אינו מותיר ספק שיש לקרוא בשווא נע.

מפסוקי התורה לא ניתן לדעת מהו מבנה הרימונים במעיל הכוהן הגדול ועל כך נוכל ללמוד מדברי הברייתא: "ת"ר: מעיל כולו של תכלת היה, שנאמר: ויעש את מעיל האפוד כליל תכלת. שוליו כיצד? מביא תכלת וארגמן ותולעת שני שזורין, ועושה אותן כמין רימונים שלא פיתחו פיהן" (זבחים, פח, ב). רש"י במקום מפרש: "שלא נפתחו פיהם – דרך רימונים כששוהין באילן אחר גמר בישולן מתפתחין מאיליהן כדרך שעושין קליפי אגוזים החיצונות". התופעה של התבקעות הרימונים לאחר שהייה ממושכת על העץ לאחר ההבשלה מוכרת היטב. יחד עם זאת, פירוש זה קשה שהרי איזה הדר יש בדמות רימונים מבוקעים ומה החידוש בזה שעל הרימונים להיות לא מבוקעים? הייתכן שעושי המעיל המקפידים על "הידור מצווה" ומשתמשים לצורך הכנתו בחומרים יקרים ביותר יעלו על דעתם שניתן לשזור רימונים שאינם שלמים. ייתכן ויש לפרש בדרכו של הרב שטיינזלץ ב"תלמוד המבואר": "מביא תכלת וארגמן ותולעת שני שזורין יחד, ועושה אותן כמין רימונים שלא פיתחו עדיין פיהן (שלא נפתח ה"כתר" שבראש הרימון)". הכתר הוא ה"נץ", כלומר קצוות עלי הגביע הנותרים בפרי המתפתח. בתחילת התפתחות הפרי קצוות אלו זקופים ורק לקראת גמר ההבשלה הם מתפשקים ומופשלים לאחור. גם בפסיפס בבית הכנסת במעון ניתן לראות שעלי ה"כתר" אכן זקופים אולי משום שמבנה זה נראה לקדמונינו מהודר יותר.

צילום: אלקנה ארליך

הצעה שונה לחלוטין להסבר דברי רש"י קיבלתי מאלקנה ארליך ואצטט את דבריו עם שינויים קלים: אכן, צורת הרימון השלם נאה בעינינו וגם בעיני קדמונינו, אולם גם לגרגרי הרימון נוי מיוחד. למשל בהמחשה של יופיו של רבי יוחנן: "הרוצה לראות יופיו של ר' יוחנן יביא כוס של כסף צרוף וימלאנו גרעינים של רימון אדום, ויעטר כליל של ורד אדום על פיו, ויניחנו בין חמה לצל – ואותו זוהר מעין יופיו של ר' יוחנן הוא" (בבא מציעא, פד). מכאן שגם גרגרי הרימון נחשבים סמל ליופי. כך מובנת ההוה אמינא: שמא ייעשו רימוני המעיל בדמות פרי הרימון הסדוק משום שמבעד לסדק – ה"פה" – יציצו הגרגרים וכך "ירוויחו" גם את נוי החיצוני של הפרי וגם את נוי הפנימי. לכן באה הברייתא ומחדשת שיש לעצב את הרימונים במעיל דווקא כפרות הרימון שלא פיתחו פיהן שכן המבנה השלם והסימטרי עדיף על פני ה"רווח" בהצצת הגרגירים.

להעמקה, מקורות ותגובות: ערך "רימון" בארכיון "פורטל הדף היומי" (www.daf-yomi.com/teva-raanan).

אוריאל פרנק: 1. שמות פרשת ויקהל פרק לז פסוק ה
 פְּרֹב־אֶחָד מִקְצֵה מֶזֶח וּכְרֹב־אֶחָד מִקְצֵה מֶזֶח מִן־הַכֹּפֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרִבִּים מִשְׁנֵי קַעֲוֹתָיו קַעֲוֹתָיו:

2. שמות פרשת פקודי פרק לט פסוק ד

כִּתְּפַת עֲשׂוּלָה חֲבֵרֶת עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו חֲבֵר:

3. מִנַּחַת שֵׁי שְׁמוֹת פִּרְשַׁת תְּצוּה פֶּרֶק כֹּחַ פִּסּוּק ז' ד"ה (ז) קְצוֹתָיו (2*)
(ז) קְצוֹתָיו: מִל' וִי' בְּכָל סִפְרֵי מִדּוּיִיקִים. וְכ"כ גִּהְרַמָּה ז"ל, עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּסוּף
פִּסּוּק דְּדוּעַשָׁה כְּרֹב אֶחָד מִקְצָה, מִל' דְּמִל' כְּתִי, מִל' חֵד וִי' וּמִל' יו"ד, וְכָל
אוֹרִית דְּכוֹתִי, בֵּר מִן ב' כְּתִי תֵרִין וְוִין בֵּין צַדִּי לְתִי, וְחֹס' יו"ד בֵּין תִּי' לִוִּי' בִּתְרָאָה,
וְסִי' הַמִּשְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּכְרֻבִים דְּיִקְהֵל, וְעַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּאִפּוֹד דְּוֹאֵלָה
פִּקּוּדִי. [קְצוֹתָיו].

4. מִנַּחַת שֵׁי שְׁמוֹת פִּרְשַׁת וִיקְהֵל פֶּרֶק לז פִּסּוּק ח ד"ה קְצוֹתָיו: קְצוֹתָיו (2*)
(ח) פְּרֹב אֶחָד: כֵּן הוּא בְּסִפְרֵי כ"י 106. [פְּרֹב־אֶחָד]. קְצוֹתָיו: קְצוֹתָיו ק', וְכֵן אַחֲבִירו
שִׁבְּפ' פִּקּוּדִי תִרְוִיָּהוּ כְּתִיבִי תֵרִין וְוִין בְּאִמְצַע תִּיבּוּתָא, וְהֵם מִן י"ג מִלִּין דְּכְתִיבִי
תֵרִין וְוִין ע"פ הַמִּסּוּרָה, וְסִי' נִמְס' בְּבִמָּג פ' פִּקּוּדִי, וְשְׁנִיָּהֶם חֲסֵרִי יו"ד אַחֵר הַתִּי'.
וְעִיין ג"כ גִּמְ"שׁ בְּרִישׁ תְּצוּה. [קְצוֹתָיו כ', קְצוֹתָיו ק'].

5. מִנַּחַת שֵׁי שְׁמוֹת פִּרְשַׁת פִּקּוּדִי פֶּרֶק לט פִּסּוּק ד ד"ה (ד) קְצוֹתָיו (2*)
(ד) קְצוֹתָיו: קְצוֹתָיו ק', וְהַכְּתִיב בִּתְרִין וְוִין קוֹדֵם לְתִי' וְחֹס' יו"ד, וְכֵן אַחֲבִירו שִׁבְּפ'
וִיקְהֵל, בַּע"שׁ גּוֹבְרִישׁ תְּצוּה. [קְצוֹתָיו כ', קְצוֹתָיו ק']. חֲבֵר: דְּקִדְמָא דְּתְצוּה וְחֲבֵר,
בִּוִּי' בִּתְחִלַּת הַמִּלָּה, וְהַדִּין חֲבֵר בְּלֹא וִי'. [חֲבֵר].

6. מִנַּחַת שֵׁי שְׁמוֹת – מִקּוּרֹת פֶּרֶק כֹּחַ הָעֵרָה ה'
(ז) קְצוֹתָיו: מִל' וִי' בְּכָל סִפְרֵי מִדּוּיִיקִים. וְכ"כ הַרְמָה ז"ל, עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּסוּף
פִּסּוּק דְּדוּעַשָׁה כְּרֹב אֶחָד מִקְצָה, מִל' דְּמִל' כְּתִי, מִל' חֵד וִי' וּמִל' יו"ד, וְכָל אוֹרִית
דְּכוֹתִי, בֵּר מִן ב' כְּתִי תֵרִין וְוִין בֵּין צַדִּי לְתִי, וְחֹס' יו"ד בֵּין תִּי' לִוִּי' בִּתְרָאָה,
וְסִי' + הַ מִּשְׁנֵי קְצוֹתָיו: שִׁמ' לז ח. + מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּכְרֻבִים דְּיִקְהֵל, עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו
דְּאִפּוֹד דְּוֹאֵלָה פִּקּוּדִי. [קְצוֹתָיו].

7. מִנַּחַת שֵׁי שְׁמוֹת – מִקּוּרֹת פֶּרֶק כֹּחַ הָעֵרָה ו'
(ז) קְצוֹתָיו: מִל' וִי' בְּכָל סִפְרֵי מִדּוּיִיקִים. וְכ"כ הַרְמָה ז"ל, עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּסוּף
פִּסּוּק דְּדוּעַשָׁה כְּרֹב אֶחָד מִקְצָה, מִל' דְּמִל' כְּתִי, מִל' חֵד וִי' וּמִל' יו"ד, וְכָל אוֹרִית
דְּכוֹתִי, בֵּר מִן ב' כְּתִי תֵרִין וְוִין בֵּין צַדִּי לְתִי, וְחֹס' יו"ד בֵּין תִּי' לִוִּי' בִּתְרָאָה,
וְסִי' מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּכְרֻבִים דְּיִקְהֵל + עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו דְּאִפּוֹד: שִׁמ' לט ד. +, עַל שְׁנֵי
קְצוֹתָיו דְּאִפּוֹד דְּוֹאֵלָה פִּקּוּדִי. [קְצוֹתָיו].

8. מִנַּחַת שֵׁי שְׁמוֹת – מִקּוּרֹת פֶּרֶק לט הָעֵרָה ב'
(ד) קְצוֹתָיו: קְצוֹתָיו ק', וְהַכְּתִיב בִּתְרִין וְוִין קוֹדֵם לְתִי' וְחֹס' יו"ד, וְכֵן אַחֲבִירו שִׁבְּפ'
וִיקְהֵל + ב ע"ש: מ"ש שִׁמ' לז ח (קְצוֹתָיו) +, ע"ש וְבִרִישׁ תְּצוּה. [קְצוֹתָיו כ', קְצוֹתָיו
ק']. חֲבֵר: קִדְמָא דְּתְצוּה וְחֲבֵר, בִּוִּי' בִּתְחִלַּת הַמִּלָּה, וְהַדִּין חֲבֵר בְּלֹא וִי'. [חֲבֵר].

9. רַש"י הִירֵשׁ שְׁמוֹת פִּרְשַׁת וִיקְהֵל פֶּרֶק לז פִּסּוּק ח ד"ה (ח) קְצוֹתָיו
(ח) קְצוֹתָיו (כְּתִיב), וְכֵן לֵהֲלֵן לט, ד אֲצֵל קְצוֹת הָאִפּוֹד, שְׁכַתְּפוּתָיו נוֹעֲדוּ לִשְׂאֵת
אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי הַשָּׁהֶם. הַכְּתוּב מִבְּלִיט אֶת סִימָן לִשּׁוֹן – הַרְבִּים שֶׁל שֵׁם – הַעֲצָם
עַל – יָדֵי וִי' מִיּוֹחֶדֶת, כִּי הוּי' הָאֶחָת יִכּוּלָה לְהִירָאוֹת כְּתַחֲלִיף לָאוֹת – הַשּׁוֹרֵשׁ
ה"א. לַעֲוֹמַת זֹאת הַשְּׁמִיט הַכְּתוּב אֶת הַיּוֹד, סִימָן לִשּׁוֹן – הַרְבִּים בְּכִינוּי, וְנִרְאָה
שֶׁדָּבָר זֶה הוּא שְׁחִיב הַבִּלְטָה לִשּׁוֹן – הַרְבִּים עַל – יָדֵי הַמַּעֲמָה וִי' הַרְבִּים, כִּדִּי
שְׁהִתִּיבָה כּוֹלָה לֹא תוֹבֵן כְּצוּרָה שֶׁל לִשּׁוֹן – יַחֲדִיד. נִרְאָה כִּי לִגְבִי שְׁנֵי הַדְּבָרִים,
הַכְּרֻבִים וְכַתְּפוֹת הָאִפּוֹד, שִׁינָה הַכְּתוּב לִמְעַן הַבְּנֵת אַחֲדוּתָם לַמּוֹרֹת דו – צַדִּיּוּתָם.
אִף כִּי תוֹרַת ה' הַגְּנוּזָה בְּאֶרֶן נִרְאִית כְּלִפִּי חוץ בְּדִמּוּתָם הָיוּ – צַדִּיּוּתָם שֶׁל שְׁנֵי
לִוְחוֹת הַבְּרִית (עִי' פִּי' לַעֲיֵל כה, יז – כ), הִרִי בְּכָל – זֹאת שְׁנֵי הַצַּדִּידִים הֵם אֶחָד
בְּמַהוּתָם, וְצִד אֶחָד אֵינוֹ עוֹלָה בְּחַשְׁיבוֹתָיו עַל הַשְּׁנִי, כְּפִי שֶׁהַדְּבָר בֹּא לִידֵי בִיטוּי
מוֹמַחֵשׁ גַּם בְּכִיוּן פְּנִיָּהֶם וּמַעֲמָדָם שֶׁל הַכְּרֻבִים. וְכֵן לִגְבִי כַתְּפוֹת הָאִפּוֹד: אִף כִּי
הָאוֹמָה נִרְאִית חֲלוּקָה עַל שְׁתֵּי אַבְנֵי הַשָּׁהֶם בְּצִד יָמִין וּבְצִד שְׂמָאל, הִרִי בְּכָל –

זאת מהווה האומה במהותה לפני ה' אחדות בלתי – מחולקת, ושום חלק ממנה אין לו חשיבות יתירה על החלקים. אחדות זו מובלטת בכתוב בפירוש גם לגבי הכתפות הנושאות את האבנים, על – ידי תוספת המלה: "חבר" (להלן לט, ד).

בעניין מספר הפסוקים בסוף פרשת פקודי וסימנם פורסם ראיון עם מחותני ידידי ר' משה אייזיק בלוי נר"ו

מאתר חב"ד "חבד און ליין" col

סוד הסימן של פרשת פקודי • מחקר

(יום חמישי, כ"ז אדר תשע"ד)

מניין פסוקי פרשת פקודי הוא 92. הסימן המופיע בסוף הפרשה, עורר תמיהות רבות שזכו למענה מקובל ונפוץ בקרב אנ"ש. אך האם זאת היא גרסת הרבי לסימן של פרשת פקודי? האם קיים סימן נעלם לפרשת פקודי? מה הסיבה להיעלמותו? הרב משה אייזיק בלוי חוקר תורני מפורסם מצא את הסימן

הנעלם סוד הסימן של פרשת פקודי

מאת נחמיה, COL

את קריאת התורה בשבת הקרובה, תסיים הכרזת 'חזק חזק ונתחזק'. פרשת פקודי, מסמלת את סיום ספר שמות, ובחומשים רבים ניתן למצוא סיכום למניין הפרשיות והפסוקים. לא רבים ישימו לב, אך סימן מניין הפסוקים שמופיע בכל סיום פרשה, מעורר תמיהה בסוף פרשת פקודי.

כיום בחלק מהחומשים, מופיע רק ציון מניין הפסוקים של פרשת פקודי שעומד על 92 פסוקים (צ"ב) ללא איזכור של סימן כלשהו, ובחלק אחר של החומשים נכתב "צ"ב פסוקים בלי כל סימן", ובחומשים ישנים לא מופיע כל סימן.

מתפללים שישימו לב לתעלומה זאת, בוודאי ישמעו תשובה לכך מאחד המתפללים בבית הכנסת שיפנה אותם לתשובת הרבי במכתב לרב אלכסנדר סענדר יודסין (מופיע באג"ק חלק כ"א עמוד רכח), בה כתב: "ואולי אפשר שהיה כתוב 'בלי כל סימן', והכוונה בזה היתה שיש בסדרה צ"ב פסוקים, ובא הבחור הזעזער ותפס את העניין כפשוטו שאין כאן סימן, והשמיט מלות אלו מחסרון ידיעה".

אך האם זאת תשובת הרבי היחידה בנושא? האם זה אכן היה הסימן לפרשת פקודי? אם שואלים את החוקר התורני המפורסם הרב משה אייזיק בלוי מירושלים, התשובה היא: לא. הרב בלוי חקר את הנושא, הגיע לחומשים ישנים והגיע לפתרון. אך לפני הפתרון, הוא בוחר להסביר את מקור הסימנים בסוף כל פרשה.

"בחלק מבעלי המסורה, השיטה היתה לתת סימנים לפי שמות של אנשים מהתנ"ך שעולים בגימטריה למניין פסוקי הפרשה, ובחלק אחר לקחו מילים מאותה פרשה שעולים למניין פסוקי הפרשה. בשלב מסוים, מעתיקי הספרים לקחו סימנים משתי השיטות, בכל פרשה בחרו בסימן מאחת השיטות שהיה נראה להם נכון באותו רגע.

"במקרה של פרשת פקודי, זה לא עונה על אף אחד מהפרמטרים. זה לא שם מהתנ"ך וגם לא מילים מהפרשה. אגב, בחומשו המצויין של הרב אברהם אלשווילי 'תורה ופירוש' – אשל אברהם' כותב, שהמילים 'בלי כל' קשורות

⁹ מנהג אשכנז מערב לומר "חזק ונתחזק".

לפסוק "לעיני כל בית ישראל", המילה 'בלי', היא ראשי תיבות של 'לעיני ב'ית ישראל'.

4 גירסאות ב-4 חומשים חב"דיים

עיון בחומשים המתפרסים בהוצאות חב"דיות מגלה, כי אין אחדות בכיתוב בסוף פרשת פקודי. בארבעה חומשים שבדקנו בהוצאות שונות, מופיעים ארבעה כיתובים שונים. החומש הנפוץ ביותר כיום בחב"ד, הוא ללא ספק דבר מלכות שהגרסה בו היא: "צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן", בהמשך מופיע חלק ממכתב הרבי, אותו הבאנו בתחילת הכתבה.

חוברות ה'דבר מלכות', יוצאות לאור בהוצאת 'חזק', שהוציאה לאור גם את 'חומש - רש"י'. בחומש זה נכתב רק "צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן", ללא הערה כלשהי.

בחומש 'תורה ופירושה - אשל אברהם' שהוציא לאור הרב אברהם אלשווילי, נכתב בסוף פרשת פקודי "חסר הסימן לפרשת פקודי". החומש הרביעי שיוצא לאור על ידי מו"ל חסיד חב"ד, הוא חומש ש"י למורא, בו ציון רק מספר הפסוקים, ללא התייחסות לסימן.

התעלומה הזאת מעסיקה את הרב בלוי. "כשראיתי את המכתב המלא של הרבי לרב יודסין, הבנתי שחסר כאן משהו, ובניגוד למקובל היום בין אנ"ש, הרבי התכוון להימצאותו של סימן אחר", הוא אומר. בחלקו הראשון של מכתב הרבי נכתב "יש לחפש בדפוסים הראשונים, כי לדעתי אין זה אלא השמטת המדפיס, ונמשך הדבר גם כן אצל שאר המדפיסים שבאו אחריו".

מה אירע לסימן?

את הוראת הרבי "יש לחפש בדפוסים הראשונים", לקח הרב בלוי, במלוא הרצינות. כיום, אחרי בדיקות בעשרות כתבי יד ובחומשים עתיקים, הוא אומר בוודאות כי הסימן המקורי שהופיע בסוף פרשת פקודי הוא "עזיה", שהוא שם תנכ"י המופיע בספר מלכים ב טו לה¹⁰.

מה אם כן אירע לסימן? הרב בלוי ניצמד לשיטתו של הרב אלשווילי וטוען כי הסימן נשמט בגלל שהמעתיק התעסק בסיכום כל ספר שמות וסימניו ותוך כדי עיסוק, שכח על סימן פרשת פקודי ולכן גם נשמט את מניין הפסוקים צ"ב. במקומות שונים התייחסו לכך שסימן פרשת פקודי דומה לסימן פרשת אחרי מות ששם מופיע הסימן 'כ"י כ"ל', שגם הוא אינו שם מהתנ"ך וגם אינו צמד מילים המופיע בפרשה, אולי זה מראה שבל"י כ"ל הוא הסימן?

יש הבדל בין הפרשות שלא ניתן להתייחס אליו בהרחבה במסגרת זו. רק אומר שהמילים 'כי כל', מופיעות בפרשת אחרי מות ברצף¹¹. בעוד שהמילה 'בלי', אינה מופיעה כלל בפרשת פקודי, רק על דרך הרמז, כמו שכתב הרב אלשווילי.

יהיו שיטענו שאתה מבטל את החידוש של הרבי לגבי "בל"י כ"ל"?

חס וחלילה. מי שיקרא את כל המכתב של הרבי לרב יודסין, יראה שלא מדובר רק בהברקה גאונית, כי אם גם בהוראה למעשה שמגלה ידע עצום של הרבי בכל מכמני התורה, גם בספרים העתיקים.

לסיום ברצוני למחות על הכותב בקובץ בית אהרן וישראל ניסן תשס"ב, תחת הכותרת "בענין סימן הפסוקים של פרשת פקודי", שהביא דברים ששמע בשם 'גאון אחד' והיה נשמע כאילו הוא מבקר את דברי הרבי, בטוחני שאם היה יודע

¹⁰ בחומש עוז והדר מקראות גדולות מהדורה ד מופיע הסימן "עזיה", וכן בחומשים "מקור התורה".

¹¹ בסוף הפרשה, ויקרא יח כט. אבל יש פרשיות שהמילים אינן רצופות.

שאלו דברי הרבי היה מתאמץ יותר, תגובתו שיטחית והיה יכול לנקוט כביאורו המופלא של הרב אלשווילי. ע"כ מ"חב"ד און לייז".
הערה: הרב בלויא ישמח מאוד לקבל הערות בטלפונים:

025868630; 0542468006; 052790870

מכתב האדמו"ר מחב"ד

אגרות קודש (ז'תתקפא)

רכח

בהערותו, מדוע לא סימנו בסוף פ' פקודי סכום פסוקי הסדרה, הנה יש לחפש בדפוסים הראשונים, כי לדעתי אין זה אלא השמטת המדפיס, ונמשך הדבר כן גם אצל שאר המדפיסים שבאו אחריו,

ואולי אפשר שהי' כתוב „בלי כל סימן“, והכוונה בזה היתה שיש בסדרה צ"ב פסוקים, ובא הבחור הזעזער ותפס את הענין כפשוטו שאין כאן סימן, והשמיט מלות אלו מחסרון ידיעה.

בברכה לנחת חסידותי מכל יו"ח שיחיו,

מ. שניאורסאהן

מאמר הרב מובשוביץ שעליו מוחה הרב מ"א בלויא

בענין סימן מספר הפסוקים של פרשת פקודי

לכבוד מערכת קובץ בית אהרן וישראל שע"י מוסדות סטאלין קארלין, ירושלים.

בגיליון סיון-תמוז תשס"א העלה הרב יעקב חיים סופר שליט"א מספר תמיהות בענין הסימנים של מספר הפסוקים שנרפסו בסוף כל פרשה ופרשה. בין היתר הוא תמה על שבפרשת "פקודי" אין שום סימן, והוא מציין לספר "תפוחי חיים" בשם גאון אחד שבחומשים הישנים היה כתוב: "בלי כל סימן", והכוונה היא שהסימן הוא המלים "בלי כל" שהם כגימטריא צ"ב, והמדפיסים לא הכינו את הסימן ומחקרו. ואולם, לרעתו הסבר זה אינו מתקבל על הדעת משום שכל הסימנים האחרים הם שמות של אנשים או מקומות.

ובגיליון תשרי-חשון תשס"ב תמה הרב לוי יצחק חזקוני על דברי הרב סופר הללו, שהרי הסימן של פר' "וישלח" הוא "קליטא", וזה לא שם, ואם כן אפשר לומר שאף לפרשת "פקודי" ניתן סימן שאינו שם. בהמשך מאמרו הנ"ל מעלה הרב סופר תמיהות נוספות, ובסיומן הוא מבקש: "והיודע עוד בענין זה יוכל להאיר עיני אבקשו שלא ימנע בר ויודיעני, כי הדברים חדשים וכמעט אין מי ששם ונותן לבו לחלק זה של תורתנו".

הנני כזה למלא בקשתו.

לפני מספר חדשים יצא לאור בעריכתי קובץ מיוחד של כתב העת "סיני" לזכרו של הרב משה חיים קצנלנבוגן זצ"ל. בקובץ זה פורסם מאמרו של בנו הרב מרדכי ליב קצנלנבוגן שליט"א על "רישומי המסורה בסופה של פרשיות התורה וספרי התנ"ך". המאמר מקיף את כל הנושא מכל הבטוי, החל בחקר מקורם של הסימנים ומי היה מחברם, וכלה בחקר הסימנים עצמם, נוסחן, סוגיהם ופירשם, וכמו כן הובאו במאמר רשימות סימנים אחרות ממקורות קדומים.

מן המאמר עולה שהסימנים שלפנינו מקורם בשני כתבי יד שכללו סימנים, האחד שסימניו היו שמות אנשים מן התנ"ך והשני שסימניו היו מלה מן הפרשה.

עוד עולה מן המאמר שהסימן "קליטא" שניתן לפר' "וישלח" הוא אכן שם, והוא מופיע בעזרא י, כג. ואמנם לפנינו שם כתוב "קליטא" באל"ף, אך ב"מנחת שי" שם הביא בשם ספרים אחרים שצ"ל: "קליטה" בה"א.

כמו כן ניתן להסיק מן המאמר הנזכר שהתירץ על אי נתינת סימן לפר' "פקודי" הוא שהיה כותב "בלי כל סימן" אינו אלא פרפראה בעלמא, שכן בשום מקום לא מופיע סימן זה. בכתבי יד מופיע הסימן "עזיה", ואילו בדפוסים לא מופיע שום סימן החל מהדפוס הראשון בו הופיעו סימנים, ואין ספק שאין זו אלא השמטה מחמת טעות.

גם הרב נתן קמנצקי נר"ו כתב על העניין בקובץ בית אהרן וישראל סיון תמוז עב; אב אלול עב.

ובשולי הדברים נראה להוסיף שדברי הרב יוסף אליהו מובשוביץ נר"ו מסתברים למדיי, ואמנם זו הברקה גאונית ש"בלי כלי" שווה 92, אבל המילה "בלי" מופיעה בתורה רק בפרשת ויצא (בראשית לא כא), ואין מילים שאינן שם או במקורות אחרים מילה או מילים מהפרשה.

הודעה מאוריאל פרנק נר"ו:

שלום רב,

בעז"ה נתכנס השנה בצהרי י"ז בניסן.

והפעם בקרית נוער (ברחוב הרב פרנק בשכונת בית וגן, בירושלים).

אנו מזמינים את הציבור להגיש הצעות להרצאה קצרה בנושא לשוני.

1. את ההצעות יש לשלוח עד ראש חודש אדר השני לדוא"ל

< maanelashon@gmail.com >

2. ההצעה תכלול: הצעה לכותרת, תקציר בן 25 – 50 מילים, וכן שם מלא ותואר של המרצה.

3. הוועדה המארגנת תבחן את ההצעות השונות, ותבחר מתוכן את המתאימות. אין התחייבות לקבל כל הצעה.

בברכה ובתודה מראש,

אוריאל פרנק

"מענה לשון"

www.maanelashon.blogspot.com

תן לחכם ויחכם עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

אם אתם מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתם מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: maanelashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺